

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Поздєєва К.,

*аспірантка кафедри фінансів та економіки Київський університет імені Бориса Грінченка,
e-mail: k.pozdieieva.asp@kubg.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-1585>*

Лойко В.,

*д.е. н., доцент, професор кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ,
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-1585>*

Статтею 53 Конституції України зазначено, що загальна повна середня освіта є обов'язковою для кожного українського громадянина. Фінансування здобуття кожним школярем загальної середньої освіти відбувається за рахунок бюджетних коштів. Загальні видатки 14175 окремих шкіл в Україні у 2019 р. склали 94,8 млрд грн., що більше, ніж у минулому 2018 р. на 13,53 %, при цьому кількість окремих шкіл зменшилась за рік на 4,74% [1]. Таким чином на один заклад загальної середньої освіти витрачено за рік 6,69 млн. грн. в середньому по Україні. Середні витрати по країні на підготовку одного учня в 2019 році склали 23,1 тис. грн на рік, що на 8,45 % більше, ніж у минулому році. Навантаження на 1 вчителя по Україні має тенденцію до зменшення, що можна вважати позитивною тенденцією: середня кількість учнів на 1 вчителя у 1990/1991 н.р. склала 13,28 осіб, у 1995/1996 н.р. – 11,98 осіб, у 2019/2020 н.р. – 9,40 осіб, у 2020/2021 н.р. – 9,00 осіб [2]. Питома вага непедагогічного персоналу у загальній кількості персоналу шкіл коливається від 20 % до 45 %. За Концепцією нової української школи тривалість загальної середньої освіти передбачено збільшити ще на 1 рік. Якщо за Конституцією України держава зобов'язана надати можливість отримати повну загальну середню освіту всім громадянам України, то, зважаючи, переважно на бюджетне фінансування закладів загальної середньої освіти, видатки бюджету на освіту зростатимуть [3].

Вивчення досвіду інших країн щодо джерел фінансування отримання громадянами загальної середньої освіти дозволило зробити наступні висновки. У таких країнах, як Австралія, Великобританія, Іспанія, США, Південна Африка, Нідерланди, Шотландія, фінансування закладів загальної середньої освіти здійснюється за моделлю, орієнтованої на вільний ринок. Ця модель характеризується обмеженим бюджетним фінансуванням та приватизацією навчальних закладів. До позитивних рис цієї моделі фінансування можна віднести наступне. Конкурентоспроможність між навчальними закладами за споживача стимулює освітні заклади до підвищення якості освітніх послуг та оснащення освітнього процесу сучасними технічними засобами. Основним недоліком такої моделі фінансування отримання загальної середньої освіти для споживачів є обмеженість отримання освіти верствами населення, які мають недостатні фінансові ресурси.

Більшість країн Європейського Союзу має модель фінансування загальної середньої освіти, орієнтований на суспільний ринок. Для цієї моделі фінансування характерна обмеженість бюджетного фінансування, часткова приватизація закладів загальної середньої освіти та можливість отримання більш якісних освітніх послуг за умови додаткового фінансування з метою задоволення індивідуальних та суспільних потреб споживачів. Основною перевагою є демократизація освітніх послуг та підвищується особиста відповідальність кожного учня щодо якості навчання та побудови власної освітньої траєкторії за рахунок можливості використання додаткових фінансових коштів. До недоліків цієї моделі фінансування відноситься поступове ослаблення ролі держави в управлінні освітою та зростання можливості закладам загальної середньої освіти реалізовувати власні інтереси на ринку освітніх послуг.

Такі країни, як Данія, Єгипет, Ірландія, Німеччина, Угорщина, Фінляндія, Чеська Республіка мають модель соціального або антиринкового фінансування загальної середньої освіти. Така модель передбачає переважно бюджетне фінансування та можливість для всіх верств населення отримати загальну середню освіту. Бюджетне фінансування закладів загальної середньої освіти має як позитивну сторону, яка характеризується доступністю освіти для всіх верств населення, так і негативну – у разі скорочення бюджетних видатків на освіту скорочується кількість викладачів та можуть бути повністю зачинені заклади загальної середньої освіти із-за недостатнього обсягу фінансування. Зробивши аналіз позитивних і негативних сторін існуючих моделей фінансування закладів загальної середньої освіти в світі, можна дійти висновку, що в сучасних умовах переважно бюджетного фінансування Україна має третю модель фінансування отримання загальної середньої освіти. Проте, як доводить практичний досвід, покращення умов навчання українських школярів можливе за рахунок залучення додаткових джерел фінансування. Позабюджетне фінансування – це додаткове фінансування розвитку закладів загальної середньої освіти. Це, як правило, додаткові платні послуги та внески батьків через фонди. В окремих районах, переважно сільських та в невеликих містах частка позабюджетних коштів не перевищує 1%. У Києві додаткові надходження від платних послуг, що надаються загальноосвітніми навчальними закладами становили більше 18 %. В умовах вимушеного карантину із-за спалаху пандемії Covid -19, більшість закладів загальної середньої освіти стикнулися із проблемою достатності забезпеченості технічними засобами для надання освітніх послуг в дистанційному режимі.

Серед недоліків сучасного бюджетного фінансування українських закладів загальної середньої освіти є те, що обмеженість фінансових ресурсів не надає можливості оновлювати як технічні засоби навчання так і навчальну літературу. Це впливає на якість освітніх послуг, які отримують школярі, так як забезпеченість навчального процесу є таким, що програми, за якими ведеться навчання з тих чи інших предметів, часто визначаються не безпосередньо вчителями, а районними методичними кабінетами. Можливості у виборі підручників обмежуються наявністю їх у шкільних бібліотеках та фінансовими

можливостями дітей для їх закупівлі і є незначними, особливо для сільських загальноосвітніх шкіл. Обмеженість фінансових ресурсів сприятиме відсталості матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, особливо у нових, тільки створених об'єднаних територіальних громадах та в сільській місцевості.

Міські школи, як правило, мають краще матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу та мають більше можливостей використовувати залучені джерела фінансування. За проведеним аналізом структури бюджетних видатків за статтями фінансування зроблено висновок про те, що за рахунок бюджетних коштів повністю відшкодовуються витрати шкіл на заробітну плату вчителів, дуже в обмеженому обсязі відшкодовуються витрати на поточні ремонти шкіл. Тому залучення додаткових джерел фінансування для закладів загальної середньої освіти є необхідним.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України.* URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/ptsm> (дата звернення: 8.11.2020)
2. *Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація.* URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 8.11.2020).
3. *Концепція нової української школи: Концептуальні засади реформування української школи. 2016.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. *European integration and the transformation of higher education / Elken M., Gornitzka A, Maassen P., Vukasovic M. University of Oslo research paper, 2011. P. 57.*